

DYMLINGEN

Nr 4 2019 Årg 31

Nostalgisk höst i Sörmland, sid 3

**En forskares komplicerade väg
bland källorna, sid 5**

Riksstämman på gång, sid 8

Barnamord i Gevle, sid 4

Ordförande har ordet

Hej hembygdsväänner!

Det finns ett antal med statliga myndigheter mer eller mindre kända. En av de mindre kända är Myndigheten för kulturanalys. Den ska analysera "utvecklingen inom kulturområdet i förhållande till de nationella kulturmålen". Hur kopplar vi då det till vår verksamhet? Jo, myndigheten konstaterar i en rapport att av den verksamhet som görs på landsbygden inom kulturområdet sker mycket i våra bygdegårdar och skulle gårdarna inte finnas så skulle landsbygden bli fattigare på verksamhet. En stor del görs i hembygdsföreningarnas egen regi men gården är också viktiga för andra verksamheter. Här har vi ett ypperligt tillfälle att verkligen få genomslagskraft för föreningarna och hembygdsrörelsen och vårt arbete. Vi måste ta tillfället i akt att alltid visa på vilken stor verksamhet som vi bedriver och hur värdefull den är för mindre orter och landsbygden.

Därför vill jag uppmana alla föreningar att ta sig tid och svara när undersökningar av den här typen kommer. Vid senaste utvärderingen så svarade bara 50 % på frågorna och det är inte bra. Det är mycket viktigt för oss att synliggöra den viktiga verksamhet vi bedriver då den kan vara grunden till de stöd vi får, bland annat ekonomiskt.

För att ytterligare belysa frågan så kommer på Folk och Kultur ett seminarium och en diskussion under rubriken "landsbygdens levande kulturliv". Deltagare är bland annat kulturminister Amanda Lind, Malin Weijmer från analysmyndigheten och vår egen Jan Nordwall, generalsekreterare på Sveriges Hembygdsförbund.

Seminarier, där Sveriges Hembygdsförbund är arrangör, sker onsdag den 5 februari klockan 16.00-17.00 i Lokomotivet i Munktelsta.

Folk och kultur är den nationella samlingsplatsen för kultur och sker i år för tredje gången och som vanligt i Eskilstuna under tiden 5-8 februari.

Detta är sista tankarna från mig i år och jag vill passa på att önska er alla **EN GOD JUL OCH ETT GOTT NYTT ÅR!**

THOMAS OHLSSON

Södermanlands hembygdsförbunds kansli

Jennie Fornedal, hembygdskonsulent

Adress Tolagsgatan 6

611 31 Nyköping

Tel 073-140 33 75

E-post dymlingen@live.se

Bankgiro 619-1928

Swisha till 123 483 72 33

Hemsida www.hembygd.se/sodermanland

Som stödjande Dymlingprenumerant lämnar du ett viktigt bidrag till den Sörmländska hembygdsrörelsen.

Vill du prenumerera?

Sätt in 150 kronor på bankgiro 619-1928. Uppge "Dymlingen 2020" samt ditt namn och adress eller kontakta kansliet.

Innehåll

Nostalgiträff vid Valdemaren i Norroten	3
Gevle gästgivaregård och tingshus	4
Finns Sörmlands största jättegryta i Julita?	5
Med hembygdens historia i öronen	6
Slöjd, Byggnadsvård och Hantverk	8
Ell-ssons rebusar	10
På mitt sätt sett	11

DYMLINGEN NR 4 2019

Årgång 31
Södermanlands
hembygdsförbund

Redaktör Jennie Fornedal
Ansvarig utgivare Thomas Ohlsson

Manusstopp till nr 1/2020, den 15 februari 2020

Bilden på framsidan är Ras-mus som stjärngosse. Foto Göran Dahlberg.

Dymlingen distribueras till prenumeranter och styrelseledamöter i hembygdsföreningarna i Södermanlands län samt till anslutna föreningar i grannlän

Upplaga 1500 ex
Linderoths Tryckeri, Vingåker,
december 2019
ISSN
0349-86662

Annonsera i
Dymlingen från 600:-

Rapport från höstens berättarkvällar

Nostalgiträff vid Valdemaren i Norroten

Södermanlands hembygdsförbund och bygdegårdsdistrikt samarbetar sedan några år kring gemensamma behov och utvecklingsområden. För 2019 har vi fått stöd av regionens nämnd för "Kultur, utveckling och friluftsliv" för att skapa samarbete mellan de lokala föreningarna. Sex berättarträffar har genomförts i arrangemang som varit samarbeten mellan bygdegårds- och hembygdsförening. Samtliga träffarna har varit mycket bra och haft många besökare. Vi hoppas kunna fortsätta detta arbete under 2020.

Sakta ringlade sig raden av bilar fram längs den mörka, krokiga vägen mot Norrotens bygdegård, som för kvällen var varmt upplyst. Ett 50-tal personer hade trotsat mörker och kyla, för att få känna gemenskap vid den gamla skolan invid Valdemaren.

Bygdegårdsföreningarna samarbetar med Hembygdsförbundet. Region Sörmland har i samband med det avsatt pengar för nostalgiprojektet.

Norrotens bygdegårdsförening och Sköldinge-Valla-Lerbo hembygdsförening hade tillsammans med Vuxenskolan inbjudit till en nostalgikväll med berättaren Leif Jacobsson. Många har hört Leifs röst i radio genom åren, eller läst några av hans böcker. Ingvar "Gusten" Gustavsson, ordförande i bygdegårdsföreningen och Berith Jern, ordförande i hembygdsföreningen hälsade alla välkomna och lämnade sedan mikrofonen till Leif Jacobsson.

Att få ett 50-tal personer tysta i ett klassrum, kan vara en bedrift, men när Leif höjde rösten, var det knäpptyst i skolan. Leif inledde med att uttrycka sin glädje över att komma tillbaka till skolan. Han berättade om sin skola Sigrislund i Årdala, som kom till genom Greve Bonde på Vibyholms försorg år 1826. Vid invigningen av Sigrislunds skola, skulle grevparets son skjuta salut, vilket slutade så illa, att sonen omkom.

Afrika och Kina ligger nära

Leif är född i Afrika, men inte längre bort än Afrika i Floda. Namnet hade

Den översta bilden är från Björkvik där Åke Möner pratade om Björkvik under mellankrigstiden. Han står omgiven av Jan-Olov Blomster och Inger Bergqvist. Lasse Gustafsson har tagit bilden.

På den mellersta ser vi Leif Jacobsson i samtal med Malte Olsson. Bilden är tagen av Eva Andersson.

Underst står arrangörer och föredragshållare i Vadsbro-Blacksta. Jan Mobergs föredrag "Från hålväg till motorväg" var dagens huvudpunkt. Lasse Gustafsson har tagit även denna bild.

enligt Leif tillkommit på grund av kolarna, som kom hem på lördagskvällarna, svarta av sot i ansiktena. Damen som satt bredvid mig, viskade då, att hon var född i Kina, och det låg i Mellösa.

"Alla vill ha någonstans att samlas", betonade Leif, "därför är det så viktigt, att vi vårdar våra gamla samlingslokaler ute i bygderna." Att mötet mellan människor är av stor betydelse, kändes när Leif delgav oss många fantastiska intervjuer han gjort med äldre personer i hela Sörmland. "Våga prata med främlingar", uppmanade Leif oss. "Den svenska historien finns mitt ibland oss". Leif gjorde ett överslag bland oss 50 personer, som satt i salen, medelålder ca 70 år = 3 500 års livserfarenhet. Alla har något att tillföra historieberättandet!

Från operasångare till luffare

Leif berättade om mötet på ett tåg, med Flodabygdens egen operasångare Folke Andersson, och spelade därefter en raspig skiva från 1930-talet, på en gammal grammofon. "Den gamla moraklockan", med sång av just Folke Andersson.

I sina radioprogram, har Leif haft besök av bla Per Svensson från Lerbo.

Texten fortsätter på sidan 10

Gevle gästgivaregård och tingshus

Omkring 1860 flyttades tingsplatsen från Jäders gästgiveri till Gevle by. Här hölls tingen på gästgiveriet fram till dess att tingsstället flyttades till Nyköping 1911. En tragisk historia döljer sig bakom det tidigare tingshusets och gästgivaregårdens väggar.

Huvudperson är pigan Anna Charlotta Jonsson som den 24 oktober 1884 tagit tjänst hos gästgivare Andersson i Gefle. Hon hade den 26 december 1880, då hon tjänade vid Löfbråten, framfött oäkta sonen Carl Richard och kyrktogs som fästekvinna åt barnafadern Henning Robert Gustafsson från Ekstugan eller Eketorp. Anna Charlotta kunde läsa men icke skriva, var i fattiga omständigheter samt icke förut för brott straffad eller tilltalad.

Barnamord på gästgiveriet

Instämnd till Tinget för barnamord förmälde Anna Charlotta Jonsson, att hon en natt efter söndag vid Midsommartiden 1884 blivit av sitt förra barns fader Henning Robert Gustafsson hävdad med barn. Hon hade genom månadsreningens upphörande förmärkt sitt havandeskap och inemot tiden för höstflyttningen känt fosterrörelser, vilka sedermera fortfor och tilltagit i styrka. Hon hade icke för någon person omtalat sitt havande tillstånd och jämväl på fråga av sin matmor, hustru Charlotta Andersson nekat därtill. På aftonen fredagen den 29 mars, då hon vävde i en flygelbyggnad vid Gevle gästgivaregård, hade hon förmärkt att förlossningsstunden varit inne, men ändå oaktat gått till svinhuset för att tillse svinen. I gången därstädes, i stående ställning och hållande sig i mellanbalken, framföddes fostret, som nedfallit på golvet med huvudet nedåt. Sedan hon avslutit navelsträngen, hade hon upptagit fostret, som gjort rörelser med armarna och avgett kvidande läten, inlindat detsamma i det förkläde hon vid till-

fället burit. Därpå tog hon fostret, som fortfarande haft liv, på golvet i gången, och efter få minuter begett sig till ladugården, varest efterbörden frångått henne, och därefter gått in i manbyggnaden, varest ingen av de närvarande gett tillkänna att de märkt hennes förlossning.

Erkännandet

Följande morgon hade hon först mjölkat kor i ladugården och därpå gått till svinhuset, för att ge svinen mat. Då hon sett det i förklädet insvepta fostret, upptagit detsamma och nedlagt det i ett frökärl, som stått i ett vagnslider i närheten av svinhuset. Hennes matmor frågade henne på förmiddagen hur det var med henne och om hon icke fött barn men Anna Charlotta hade sådant förnekat. Ett förnekande hon jämväl vidhållit inför en tillkallad barnmorska. Vid ny undersökning av barnmorska hade hon på måndagen vidgått att hon i svinhuset fött barn, vilket blivit uppätet av svinen, vilken bekännelse hon vidhållit såväl inför ortens fjärdingsman som åklagaren.

Dagen efter fostrets födelse, innan hon nedlagt det i frökärlet, hade hon insvept den döda kroppen i en säckvävnad, som hon hämtat i en kammare i flygelbyggnaden. Hon

bestred att hon övat något våld mot fostret, vilket antagligen erhållit skadorna å huvudsvålen då detsamma såsom hon förr uppgivit nedfallit på huvudet.

Häradsrätten, som väl fann Anna Charlotta Jonssons uppgift att dessa skador tillkommit därigenom att fostret vid födelsen fallit med hjässan mot golvet kan ha skäl för sig, likväl i förmågo av 14 Kap 11 § Strafflagen rättvist döma Anna Charlotta Jonsson, för det hon vid födseln dödat sitt foster genom underlåtenhet av det som till fostrets bibehållande vid liv nödigt var, att för barnamord hållas till straffarbete i fem år.

KAJ KJELLSTRÖM
TEXT OCH BILD

Boken med Södermanlands gästgivaregårdar beräknas komma under 2020. Den innehåller information och gästgiveriernas organisation och roll i rikets infrastruktur och även information och bilder från samtliga gästgiverier i landskapet. Ett riktigt uppslagsverk som är del av en serie där fler landskap redan är inventerade och beskrivna.

Berättelsen om Anna Charlotta finns nu även på Storyspot som det går att läsa mer om på nästa uppslag.

Vi fick ett brev!

Finns Sörmlands största jättegröta i Julita?

Frågan om vi kunde bidra med information kunde vi tyvärr inte svara ”ja” på, men beskrivningen om Göran Hallgrens letande i olika källor illustrerar så levande en hembygdsforskarens strävsamma utmaningar. Nedan är brevet i en något förkortad version.

Jag har en fråga/fundering om en så kallad jättegröta, (från istiden där stenar och block i strömmande vatten gjort ursvarvningar i berg), vid Petterstorpsgruvan Ö Aspen i Julita socken. I häftet till en utflyktskarta över Eskilstunatrakten från 1957 (av S Tynnelius, E Hermelin och G Silfverstolpe) beskrivs en utflyktspunkt enligt följande: "Petterstorp Ö Aspen, Julita socken. Järngruva med Södermanlands största jättegröta, 3,75 m diameter" Då jag tidigare besökt platsen och uppfattat grötan som ett gruvhål blev jag nyfiken och började söka information.

I Riksantikvarieämbetets Fornsök, nämns i gruvbeskrivningen ett schakt/schaktrumma - någon jättegröta nämns inte. Jag kontaktade då Julita hembygdsförening, de hade vid tillfället inte något material om någon jättegröta vid Petterstorp. Min mailkontakt var mer inne på min linje att det handlade om ett gruvhål.

Inom parentes kan jag nämna ett lustigt sammanträffande från i somras, då jag besökte en annan jättegröta - den så kallade kopparkitteln mellan Valla och Hälleforsnäs och där träffade ett bärplockarpar från Himlinge. De berättade att en bekant skulle till Petterstorp och titta på en jättegröta.

Så långt ingen information om någon jättegröta, men så fann jag i Sörmlands Museums "Sök i

samlingar" tre foton från järngruvan Petterstorp, två med texten "jättegrötan vid järngruvan Petterstorp", från 1948.

Jag kontaktade Statens geologiska undersökningar, SGU, och de hade information om grötan. I beskrivningen till den äldre geologiska kartan 1864 nämns inte någon jättegröta, men i beskrivningen till den senare Eskilstuna SV 1986 av Ernest Magnusson står följande: "Den enda inom kartområdet observerade jättegrötan finns i taket till den gamla Petterstorpsgruvan. Den är omkring tre meter i diameter och minst lika djup. Bottnen har dock delvis gått ur den, varigenom den kom att bilda ett ljusschakt till gruvan". I Länsstyrelsens rapport Sörmlands natur - Naturvårdsprogram 1991 nämns jättegrötan Petterstorp med hänvisning till just Magnusson.

Inom parentes kan nämnas att gruvan är omnämnd i JO Carlbergs Svenska Bergverkens uppkomst 1879. Bergmästareberättelse 1644: "Strömkiärs grufva (Petterstorp) är nyuppfunnen 1/2 mil från Juleta gård vid ett frälsetorp benämndt Strömkiär. Malmstreck i förbemälda grufva är märta godt och går väl i masugnen. Grufvans djup är 2 famnar, längden 1 1/2 famn, bredden 1 1/2 famn. På alla sidor, så ock i botten var skön malm, så att man förväntar af detta försöket en god grufva."

Enligt uppgift gick malmen till Julita bruks kanontillverkning.

Så fann jag till sist boken *Julita socken* av Ivar Schnell utgiven 1948. I boken finns ett foto, "Öster om Aspen vid torpet Petterstorp ligger de järngruvar

som lämnade malmen till Julita bruk. I taket på en av gruvöppningarna finns Sörmlands största jättegröta, 3,75 m i diameter. Troligen var det i bottnen på grötan som järnmalmen först observerades".

Jag har även haft kontakt med Katrineholms kommun, miljöstrateg/kommunekolog Linda Aldebert - hon skriver bla "att jättegrötan är ett besöksmål vet vi" så den är tydligen känd! Eventuellt kommer den att läggas in på kommunens naturkarta/app.

Här avslutas brevet med en vädjan om vidare hjälp. Den inte vi kunde erbjuda.

En gröta och en grop

Hur många forskare känner inte igen sig i detta virrvarr av ledtrådar och motsägelsefull information. Som gräddes på moset visar det sig att tre kilometer från gruvorna vid Petterstorp, där det alltså möjligen finns en jättegröta, finns en jättegröpa intill en välanvänd rastplats, Aspen, vid riksväg 56. Är det denna plats som är besöksmålet som omnämns utan hänvisningar till gruvhålen några gånger under denna krokiga väg?

Jättegröpan finns med som plats på Bygdeband och är också

Fortsätter på sidan 7

Med hembygdens historia i öronen

I brasans sken kurade hela familjen medan farmor berättade. De berättelser som hördes runt brasan var de som lärde barnen om sin historia, om hur världen fungerade och om sin plats i den. Det är genom berättelser vi fört kunskap vidare genom årtusendena.

Lisa Evertsson Norrevik, från företaget Storyspot, påpekar att muntligt berättande inte bara är vårt mest etablerade sätt att förmedla kunskap, den som lyssnar har dessutom möjlighet att se sin omgivning medan hen lyssnar, medan den som läser eller ser en filmsnutt måste ge all sin uppmärksamhet till just att ta in berättelsen.

Innehållet är viktigare än tekniken

Det är innehållet som är det centrala. Det ser vi både på tv och Youtube. Allt onödigt skalas bort, och det är innehållet, berättelsen, som blir kvar. Om innehållet inte är bra försvinner kanalen, medan om ljudet är halvbra, men innehållet är spännande så

Överst på sidan sitter Ulv och Jan och diskuterar minnen och berättelser. Hur kan man blåsa liv i ett minne från personer som levde för mycket länge sedan? Till höger sitter Bengt, Pehr och Christer och snickrar på berättelsen om Åkers folkets hus, från potatisåker till ungdomsgård som du kan byssna på i appen.

behåller den sin publik. Tekniken de flesta av oss har i mobiltelefonen i bakfickan eller handväskan räcker väldigt bra i detta sammanhang.

Mio, min mio

Lisa visar en bild av en park med några tomma sittbänkar. Ingen av oss tycker det är så märkvärdigt. Men så berättar hon att genom denna park gick Astrid Lindgren varje dag från jobbet. Det var här hon såg den lilla pojken som så småningom blev Bo Vilhelm Olsson, eller Mio som hans fader Konungen kallade honom. Plötsligt hade de tomma parkbänkarna fyllts med ny mening för oss alla.

Poängen är att genom berättelser kan man ge platsen en ny mening för de som besöker den. Berättelser trigger vår fantasi som gör att vi in-

vesterar i känslor om platsen eller föremålet. Detta gör att vi minns det bättre och att vi sätter ett högre värde på det.

- Men, protesterar någon, ska vi sätta igång och bara fabulera om platserna då?

- Nej, naturligtvis inte, men välj vad och hur ni berättar så att den som lyssnar blir engagerad och kommer ihåg mer. Försök att hitta det mänskliga i berättelsen. Gör den personlig. Det behöver inte vara ditt eget minne du berättar om, men det är viktigt att den ändå är personlig.

Berättarröster

I början av en berättelse behöver man etablera personen och platsen. Det är början som avgör om lyssnaren blir kvar eller väljer en annan berättelse. Här måste "kroken" finnas.

Gruppen resonerar kring vikten av rösten som spelar in. Man behöver olika röster för olika typer av berättelser. Den är också viktigt för att lyssnaren ska vara kvar.

- Tänk på att man kan träna sin berättarröst, uppmanar Lisa.

Vi börjar fila på varsin berättelse kopplat till temat "Ungdomens platser" Berättelserna vi spelar in bör vara 3-5 minuter långa. Vi delas in i grupper och berättar "vår" berättelse för gruppen. Sedan utvärderas de och diskuteras. Vi samlas sedan och pratar tillsammans igen. Jan Brandt säger att "Det är inte så lätt att få ihop mina 150 trådar till en. Jag har svårt att hitta platsen jag vill berätta om, platsen med mest känslor till."

Några i gruppen berättade om händelser och skeenden de inte själva var en del av men de flesta höll det väldigt personligt. Många skratt och följdfrågor präglade samtalet kopplat till berättelserna vi fick höra.

Vi kom fram till att även en saklig berättelse kan gå hem på ett bra sätt om den bara har ett bra driv och en bra röst. Ett exempel visade också att det kanske bara är bra om vi har berättelserna utan en massa andra specialeffekter som lätt blir störande element.

För min egen del kom jag efter mycket arbete på att även ljud omfattas av upphovsrätten och mina 80-talshits från disco-tiden inte var fritt fram att använda. Jag upptäckte att min berättelse blev bättre utan Tina Turner i bakgrunden. Det blev mer fokus på och driv i berättelsen.

För vem berättar vi?

Många bra tankar kommer upp i samtalen som följer. Vilken är egentligen vår målgrupp? Vem i min förening har en bra berättarröst? Det är väldigt klart för gruppen att dokumentera och att sprida/ publicera är två helt olika saker.

Vi har testat på appen, pratat marknadsföring och användning under kursens gång. När du läser detta är utbildningen avslutad och

i appen kan du lyssna på de spotar som spelats in och laddats upp.

"Ni ställer ju orimliga krav på er själva!"

Det som efterfrågades i utvärderingen var mer verkstad och vi konstade-rade att vi behöver bilda små arbetsgrupper som kan stötta varandra och lyssna på varandra berättelser. Vi fick också höra av Strängnäs kommuns destinationskoordinator att vi nog allt ställde lite väl höga krav på oss själva och våra berättelser.

Jag har själv redan lagt upp sex spotar och tycker detta är jättekul. Jag är långt ifrån ett proffs och övar på att bli bättre på att berätta snarare än att läsa. Jag tänker att när jag blivit bättre kanske jag läser in mina

första berättelser igen. När jag gör spotar på engelska låter jag väldigt svensk, men det är ju vad jag är, så det är bara att acceptera.

Glädjande nog har vi fått möjlighet att erbjuda en arbetsdag kallad verkstad den 15 januari för er som vill testa på. Läs mer på sista sidan om den.

Du kan lyssna på berättelser genom att ladda ned appen. Inget konto behövs för att lyssna. Bland annat finns båda berättelserna från föregående uppslag på Storyspot.

JENNIE FORNEDAL
TEXT OCH BILDER

Östen och Lisa samtalar om hur man bygger en bra berättelse. Fantasi och fakta i en bra

kombination kan vara en utmaning att få till, som alla vi som börjat pussla ihop berättelser inser rätt snart. Men så spännande man kan göra en berättelse utan att tumma något större på faktan i fallet.

Fortsättning från sidan 5

omnämnd i Fornsök med berättelsen om jätten som kastade jord mot kyrkan och missade.

Det i texten omnämnda Julita stycke-bruk fanns under trettioåriga kriget och tillverkade lätta Wurmbrandt-kanoner. Så tog kriget, malmen och skogen slut och bruket lades ned redan på 1660-talet.

Göran funderar med all rätt över hur olika personer, med skilda kompetenser, i varierande tider, stått vid detta hål i marken och sett (och förbi-sett?) olika saker. Sammanfattningsvis är alla överens om att Pettertorps gruvan har ett gruvschakt på drygt tre meter i diameter. Frågan om den övre delen av schaktet från början var en jättegruva kvarstår fortfarande trots alla svar. Finns det ännu fler svar att hämta så hör av er!

BREVSKRIVARE OCH FOTOGRAF
GÖRAN HALLGREN
RED JENNIE FORNEDAL

Riksantikvarieämbetets anteckningar får här illustrera hur uppfattningar om saker och ting förändras över tid.

Hembygdsrörelsens riksstämman den 22 -24 maj 2020

Slöjd, byggnadsvård och hantverk

För första gången på 33 år är det dags för hembygdens riksstämman att besöka Sörmland igen. Senast det begav sig var 1987.

I maj var en delegation uppe i Östersund och övertog den vandringsstav som symboliserar värdskapet för det hela. Eftersom världen är rätt liten var riksstämman 1986 naturligtvis också i Östersund. Man får ju inte hitta på för mycket nytt!

Hembygdsrörelsens riksstämman 2020 genomförs alltså den 22-24 maj på Sörmlands museum. Tema för dagarna är Slöjd, byggnadsvård och hantverk. Detta är ett tema som borde intressera de flesta som är engagerade i hembygdsrörelsen på ett eller annat sätt. Vi ser även denna helg som ett tillfälle då vi kan passa på att visa upp Sörmland för den nationella hembygdsrörelsen och hembygdsrörelsen för allmänheten. **På fredagen den 22 maj hälsar vi alla välkomna till Sörmland och bjuder samtidigt in allmänheten till det vi kallar Hembygdsdagar.**

Vi hoppas med våra medlemsföreningars hjälp kunna fylla hela Sörmlands museum med verksamhet. Workshops, prova-på och seminarier på just tema *Slöjd, byggnadsvård och hantverk*. Det har all möjlighet att bli en dag då vi både kan samlas och inspirera varandra och tillsammans gå vidare med ny energi och nya idéer. Vi ser även detta som ett tillfälle att verkligen inta och använda vårt nya länsmuseum. Här finns så många möjligheter för oss att utforska och dra nytta av.

Vissa dagar när styrgruppen är kaxig har vi det ambitiösa målet att slå besöksrekordet från invigningen för ett år sedan. Om vi alla arbetar tillsammans skulle vi mycket väl kunna lyckas!

Korgar dräcker och kanske en enda smörkniv

Museet inviger under april en korgutställning. Finns det korgar hos hembygdsföreningarna som under Hembygdsdagarna skulle kunna komplettera denna utställning och ge den en hembygdsinkel?

Kan man prata slöjd utan att prata dräkt? Det är väl tveksamt! Om intresse finns undersöks möjligheterna att ställa ut moderna byggedräkter från länets olika hembygder under helgen.

Vad gömmer sig i länsmuseets magasin som skulle behöva bli omtalat vid detta tillfälle? Museet vill gärna visa sina magasin och hembygdsrörelsen borde här kunna hjälpa till att tipsa, önska och föreslå. Kanske kan man även i några fall vara med och faktiskt genomföra själva visningen.

Vi hoppas nu att ni och era föreningar vill vara med i dessa delar och hör av er med idéer om verksamhet, bilder och information kring korgar och dräkter samt visningsidéer så att vi tillsammans kan fylla dagen på ett bra sätt med en spännande blandning. Skicka in bilderna senast den 15 februari.

Det finns också en idé om att under helgen försöka oss på att slå ett världsrekord och skapa världens största smörkniv – tillsammans med deltagare som vill vara med. För detta efterlyste vi på höstmötet den 23 november en stor asp och fick flera erbjudanden. Nu lyser hoppets stjärna över denna plan, som bjuder in alla som vill att vara med och jobba för ett nytt sörmländskt världsrekord.

Byggnadsvård på tapeten

För er som har ansvar för och är delaktiga i vården och förvaltningen av era byggnader tipsar vi om att skriva upp lördagen den 23 maj i kalendern. Då kommer vi tillsammans med Hembygdsförsäkringen, Sörmlands museums byggnadsantikvarier och Länsstyrelsen att ha en dag för hembygds- och bygdegårdsföreningar. Inbjudan kommer under våren.

Surrande bikupor på höstmötet

Vid höstmötet genomfördes en diskussionsstund för att lyfta förslag på lämplig verksamhet under främst fredagen. Både föredrag, work-shops och provapå. Många idéer ger deltagaren något att ta med sig hem.

Här finns repslagning, tovning, färgkokning, säljpipa, tipsprommenad, smide, luffarslöjd, återbruk, bandvävning, knyppling, halsbandstillverkning, tjärkokning och en lång rad andra spännande verksamheter. Det verkar som att många vill vara med och både göra verksamhet och delta i den.

Frågan är hur vi dessutom på ett framgångsrikt sätt kan marknadsföra Sörmland och vad som gör länet unikt? Varför ska ombuden komma tillbaka hit? Och varför ska sörmlänningarna "hemestra" med en hembygdsförening - och bli medlemmar?

Tillsammans vill vi göra riksstämman 2020 till något som blir riktigt positivt för oss i hela den sörmländska hembygdsrörelsen.

På bilden nedan funderas det på Åsa folkhögskola. Båda bilderna av Göran Dahlberg.

Hembygdsförsäkringen informerar

10 000 kr

50 %

Höjt investeringsbidrag!

Installera brand-, inbrottslarm eller vattenfelsbrytare och få 50 % av investeringen tillbaka. Maximalt 10 000 kr per larmtyp. Gäller så länge reserverade medel finns kvar att nyttja. >> hembygd.se/forsakring

Vi saknar dig, Rolf Gustafsson

Rolf var med i Dymlingens redaktionskommitté under flera år och bidrog med både material och gott humör i arbetet med tidningen. Vi i redaktionskommittén kommer att sakna vår kamrat som somnade in den 21 november 2019.

Sigyn, Göran och Jennie

Dymlingen behöver era bidrag!

Med era bidrag, både ur årsskriften, om er verksamhet eller krönikor av andra slag blir Dymlingen mer levande och er årsskrift blir läst av fler. Ibland är kön lång och ibland är det tomt i det vi kallar "Skafferiet". Just nu har vi fler korta texter, men inte några som är över en sida.

När ni i arbetet med era skrifter får en text som skulle passa till Dymlingen är vi jättegglada om ni den skickar till oss. Vi behöver den som textfil och i regel behövs även bilderna som separat filer.

Hör av er med frågor och funderingar!

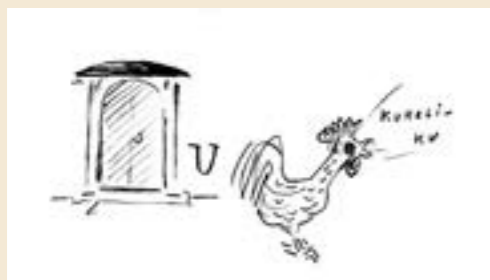
Se till att ni arkiverar er årsskrift digitalt!

Den digitala versionen av er årsskrift ska även finnas i ert arkiv. Tänk er om några år när ni kommer på att ni inte bara vill ha artikelregistret på nätet, utan även utvalda texter. Då behöver ni verkligen era skrifter digitalt! Be ert tryckeri att få filen och spara den i ert arkiv. Det tar er fem minuter nu att få snygga sidor, istället för oändligt mycket tid för att skanna till ett avsevärt mindre snyggt resultat i framtiden.

JENNIE FORNEDAL

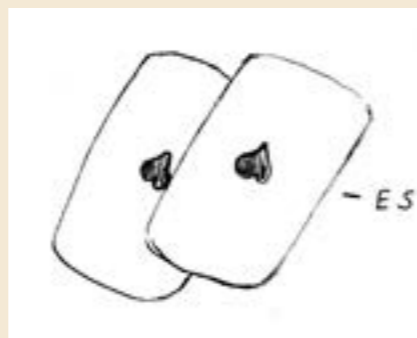
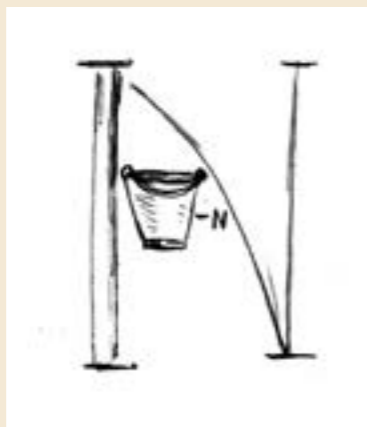
Ell-sons rebusar

Utrikes hembygder

Rätt svar skickas till
dymlingen@live.se eller till
Södermanlands hembygdsförbund,
Tolagsgatan 6, 611 31 Nyköping
**Den 8 januari 2020 drar vi två
vinnare.**

Rätt svar i nummer 3 2019: Bildhuggare, landsfiskal, hushållerska, portvakt och bokhållare.
Vinnare denna gång är Håkan Hesselius, Sparreholm och Hans Liljeroth, Stockholm.
Vinsten är varsin trisslott tillsammans med varma lyckönskningar.

Fortsättning från sidan 3

Per spelade efter intervjun på ett munspel, med en fantastisk historia bakom. Att även luffare låg Leif varmt om hjärtat, förstod vi när han berättade om Råttfällemakaren, Skärsliparen och Bakelsegubben, som varje vår rymde från äldreboendet i Stockholm, för ett friare liv i Sörmlandsbygden med sin cykel.

Tre glömda sorters kvinnor

Det finns tre kategorier kvinnor, som fått för lite plats i historien, menade Leif, soldathustrurna, stathustrurna och de ogifta mödrarna. Här berättade Leif om några kvinnobedrifter och kvinnoöden, bla om Lindstu-Maja som var välkänd för de flesta av oss närvarande. Han berättade också om Lilly, som han intervjuade då hon var 102 år. Lilly mindes året 1907, då hon som barn bodde vid familjen Palmes Ånga. Alla statare och stathustrurna fick klä upp sig, plocka blommor och ställa upp sig utmed landsvägen för att invänta kung Gustav V, som kom i den första automobil man någonsin sett vid Ånga. Kungen var ute på sin Eriks-gata. En vecka efter att intervjun sänts på radio, avled Lilly. Gitarren kom fram igen, och vi fick lyssna till "I gamla stan

vid Kornhamstorg" en text som jag själv minns från skolans Radiohäfte på 1950-talet.

År 1682 beslutade riksdagen om "nya indelningsverket". Sörmlands län delades in i 1 200 soldatrotar. Indelningsverket ersattes år 1901 av allmän värnplikt. Leif berättade om att vid Heden i Malmköping, finns en minnessten för varje rote uppställd. Lerbostenen är röd, och skiljer ut sig från de andra. Det beror på, att i Lerbo finns Dagöholm, där den ursprungliga modellen till Sörmlandsuniformen fanns bevarad i en kista.

Leif avslutade sitt framförande med att spela och sjunga sin egen låt om knektarna vid Heden i Malmköping.

Så stod kaffebordet uppdukad till fröjd för oss alla, och därefter fanns möjlighet att köpa Leifs böcker samt Sköldinge-Valla-Lerbos nyutkomna bok om Kantorps gruva.

EVA ANDERSSON

*Vad vore föreningslivet utan kaffe? Social samvaro och fika är det som gör att vi kallar vår verksamhet för friskvård. På bilden just här är det fika dags i Norroten.
Foto Eva Andersson*

På mitt sätt sett

Modet och modet

I samband med fotbolls-VM 1958 sjöng Lennart "Nacka" Skoglund in en skiva med "Vi hänger me, av någon anledning så gör vi faktiskt de". Detta slagnummer turnerade han runt med i folkparkerna och kompletterade framträdandet med att klacka en en-krona ner i bröstfickan. Han blev, främst i Italien, känd som "den vajande majscolven" beroende på en blond och yvig frisyr, på modet då. Man kan onekligen dra vissa paralleller med ett par nutida spelare med liknande hårsvall på den politiska arenan. Som vänsterytter dribblade "Nacka" och gjorde inlägg från vänster medan de andra dribblar och gör inlägg från höger.

Tilläggs kan att Sverige kom tvåa efter finalförlust mot Brasilien med den nya stjärnan Pelé. Han inledde då en strålande fotbollskarriär men gjorde ingen platta, möjligen någon plattmatch. Inte heller lär han ha turnerat runt med klacksparkar, inte ens för att få gaget direkt ner i fickan, ännu svårare nu att få kort eller swish dit med en klackspark. Ersättningen till nutidens barn, det som förr kallades veckopeng, miss-tänker jag med allt mindre kontanter i bruk, utdelas som vecko- eller månadsswish.

Huvudsaker

På journalfilmer från fotbollsmatcher förr kan man se att de allra flesta männen bar någon huvudbonad, keps eller t o m hatt, det senare något otänkbart i nutid. Ingen man hade då modet att gå utomhus barhuvad. På gruppbilder inomhus kan man

se att många män är skärmskuggat ljusa i pannan men solbrända i övrigt. Det är tecken på att de arbetade utomhus. Då var det status att kunna arbeta inomhus och inte bli solbränd. Det hela ändrades när solsemestrar blev på modet, då var solbränna tecken på att man hade råd att semestra utomlands eller vid en sommarstuga.

Dåtidens åskådare på fotbollsmatcher kunde vara nog så livliga. Hejarklackledarna eldade upp publiken med "Heja grabbar friskt humör, det är det som susen gör!" Numera verkar man inte heja på hemmalaget utan trakassera motståndarna med förnedrande tillrop, ibland rasistiska och knappast familjevänliga. Man kan också höra tillropet "Gubbar, kom igen!" Har grabbarna blivit äldre? Och säger man "Heja, gummor" vid dammatcher? Knappast. Kan inte låta bli att tänka på när jippomatcher var på modet en gång i tiden med unga tjejer spelande mot traktens äldre och prominenta herrar. Då blev det lång väg att runda en herrback. Sedan dess har damfotbollen utvecklats enormt men vägen runt herrbacken har knappast blivit kortare.

Damer bar förr alltid hatt, även i kyrkan då omtanke om frisyren sades vara orsaken. Men som ung hade jag modet att ta av mig den påtvingade toppluvan så fort jag kommit utom synhåll hemifrån för så var modet hur kallt det än var. Efter modet att gå barhuvad, dyker nu allt fler upp i toppluvor, även inomhus. Förr var

också frisyren viktig. Snagg var på modet och även tuppkam förekom. På den tiden kunde jag välja, nu har jag modet att låta det bli som det blir, självfallet.

Huvudsakligt

Inte bara huvudbonader och frisyrier följer modet, många har inte modet att avvika. Även ord och benämningar ändrar karaktär och betydelse. Förr var grymt, fett och sjukt något negativt. Nu används dessa ord som förstärkningar i positiv mening. Kan man t ex säga sig vara "sjukt pigg"? Vissa ord har kommit att användas i tid och otid. Det jag först tänker på är "liksom". Man missar lätt innehållet i en intervju när man i stället börjar räkna antalet "liksom", liksom.

Modet gäller även mobiltelefoner. Jag tog mig modet att skaffa en ny mobiltelefon och gick in i en lämplig affär för råd och hjälp. Jag möttes av en entusiastisk säljare i barnbarnsåldern som förklarade alla de möjligheter den senaste modellen gav. Jag förklarade att jag inte var av senaste modell och kunde nöja med en mer jämnårig. Efter all upplysning om minne, hastighet och andra förträffligheter, tog jag mig modet att fråga om det gick att ringa med den. Blicken jag då fick säger allt om hans uppfattning om mig. Det hela slutade dock med att jag gick därifrån med senaste modellen för klart "vi hänger me, av någon anledning försöker vi ju de". Men väl ute på gatan var nog min modell redan den näst senaste.

GÖRAN DAHLBERG

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen på baksidan

Avsändare: Linderoths tryckeri
Box 144, 643 22 Vingåker

Returadress: Södermanlands hembygdsförbund
Tolagsgatan 6, 611 31 Nyköping

Du vet väl att ni kan annonsera i **Sommar i Hembygden?**

Ibland vill man marknadsföra ett evenemang mer än de andra. Här finns en möjlighet för medlemsföreningar att göra just detta i Sommartidningen från bara 750 kronor.

Vi erbjuder nu er, som vill sprida information och tips om besöksmål och upplevelser i hela Sörmland, att annonsera i **Sommar i Hembygden**. Nå stämmans ombud och besökare och stöd vårt arrangemang under Riksstämman den 22-24 maj genom att annonsera i Sommar i Hembygden och bidra med ett erbjudande och eventuellt ett föremål i "ge-bort-kassen"

Se föreningserbjudande för **Sommar i Hembygden 2020** under rubriken Dymlingen på hemsidan.
Är din förening inte medlem finns ert erbjudande under Riksstämman 2020 på www.hembygd.se/sodermanland

För medlemsföreningar

Vi behöver ert underlag senast den 9 mars 2020 för kalendarier i tidningen

För annonsörer

bokningar senast den 15 februari 2020

originalen senast den 6 april 2020

erbjudanden och ev föremål på plats
senast den 11 maj 2020

Är du nyfiken på Storyspot? Vi kan glädjande nog erbjuda en

Arbetsdag för berättelser den 15 januari

**Tema är Ungdomens platser.
Vi jobbar kl 15-20 på Kulturarvmuseet Stadsvakten i Nyköping**

Vi har under hösten arbetat med en utbildningsserie i Åkers styckebruk med några föreningar. Nu har vi möjlighet att bjuda in er som inte varit med för att komma och lära er mer om berättande och att testa på att spela in berättelserna om platser i er hembygd och publicera dem on-line.

Vi pratar om vad som gör en berättelse spännande, vad som får lyssnaren att stanna kvar och leta efter mer. Vi testar på appen, inspelning och uppladdning i Storyspot.

Då vi har projektmedel från Riksantikvarieämbetet kostar arbetsdagen inget. Vi bjuder på eftermiddagsfika och lättare förtäring. Anmäl ert deltagande senast den 8 januari 2020 till jennie.fornedal@regionsormland.se Max 25 personer. Ta med mobiltelefon eller platta och ladda helst ned appen Storyspot i förväg.